

Història. Dels 110 edificis protegits que té la ciutat, un 54% es va aixecar durant el primer terç del segle XX. Gran part són hab

PATRIMONI D

CRISTINA SÁNCHEZ /
FOTOS: GABRIEL CAZADO

El 54% dels edificis protegits de L'H pertanyen al primer terç del segle XX i, tret dels que allotgen equipaments públics o tenen un ús col·lectiu, són grans desconeguts per a la ciutadania, en especial els habitatges de propietat privada.

Fem una mica d'història. L'Hospitalet es va plantar a les portes del segle XX influïda per dos fets: el progrés que es va iniciar a final del segle XIX —el telègraf, el telèfon, l'aigua corrent, l'enllumenat de gas, la millora del transport...— i una forta onada migratòria que va fer que la població passés de 5.095 habitants l'any 1900 a 37.650 el 1930. En paral·lel, la indústria prenia embranzida i en el primer terç del segle XX, fins al cop d'estat de 1936, van aparèixer la Tecla Sala, la Farga, Can Trinxet i les primeres indústries químiques, i hi arriba el metro. Tot a tocar d'una Barcelona que prepara l'Exposició Universal de 1929.

Tot això va fer créixer la ciutat, especialment en els tres nuclis urbans que l'arribada del ferrocarril

construccions econòmiques per als treballadors i les noves fórmules per encabir l'augment de població.

Les edificacions de final del segle XIX eren en un 80% de planta baixa o planta baixa i un pis. Al segle XX es deixen de fer masies i casetes amb hort i el blanquejat amb calç deixa pas a l'arrebossat amb ciment i a les rajoles vermelles de les bòbiles, que florien a la ciutat.

Apareixen els habitatges en passadís (cases unifamiliars aparellades entre mitgeres) com la primera resposta a l'excés de la demanda d'habitatge amb una inversió mínima. Eren molt comuns a Collblanc-la Torrassa (Casetes Borràs, passatges de Pons i de Matas), però també a Santa Eulàlia i al Centre (c. de Sant Roc). Però aviat s'aixequen en alçada edificis d'habitatges, dels quals el Gratacel de Collblanc, de 12 pisos, és el principal exponent. Una proposta de Puig i Gairalt per al propietari, que volia fer habitatges de lloguer amb una

moderada inversió però amb caràcter.

Puig i Gairalt també va fer una altra incursió en els ha-

bitatges econòmics de qualitat, les Cases Barates de la rambla de Just Oliveras. Aquestes experiències es troben a anys llum de les posteriors construccions de pisos econòmics, com els habitatges protegits de la plaça Guernica (1940-45).

Del primer terç del segle XX també hi ha arquitectura industrial, com les oficines modernistes que allotgen el Casal d'Avis i l'hotel d'entitats de Santa Eulàlia i el magatzem d'Olis Regàs del carrer de Buenos Aires. El que ja no es construïa en aquesta època eren masies, però, per tancar aquest recorregut, farem esment d'una del segle XIX perfectament conservada pels seus propietaris: Can Samsó, a cavall entre Santa Eulàlia i Sant Josep, una autèntica joia amagada. ■

L'onada migratòria del 1920 i la nova indústria de l'època van propiciar construccions històriques

i de la Nacional II van acabar de definir: L'Hospitalet Vell, Santa Eulàlia i Collblanc. Aquestes zones copen la meitat del patrimoni arquitectònic protegit. Són edificis residencials, indústries, serveis i infraestructures construïdes entre 1900 i 1936.

I sobre l'autoria, destaca un nom per sobre de tots: l'arquitecte Ramon Puig i Gairalt, tècnic municipal de l'època. A banda de ser autor dels antics cinemes Joventut i Romero, dels mercats del Centre i Collblanc i de la Cosme Toda, per citar-ne els més coneguts, també té obra residencial, algunes amb el seu germà Antoni.

El 70% de les construccions de principi del segle XX són edificis per viure-hi. Hi ha cases unifamiliars però destaquen les primeres

L'EDIFICI MÉS ALT DE RAMON PUIG I GAIRALT

L'estil art-déco de Casa Pons, el Gratacel de Collblanc

Ramon Puig i Gairalt va ser nomenat arquitecte municipal l'any 1915 però no va deixar de treballar en projectes privats, entre els quals destaca l'edifici-torre d'habitatges que li va encarregar el 1931 l'hospitalenc Joan Pons, amb 12 plantes d'alçària —el més alt de la ciutat— i el primer ascensor que s'hi instal·lava a L'H. Fou el primer intent d'afrontar la densitat de població del municipi i va esdevenir símbol de la ciutat amb el segell de la Junta Local de Defensa Passiva de L'H, durant la Guerra Civil. (Ctra. de Collblanc,43.)

INFRAESTRUCTURES I INDÚSTRIES

El torrent de Can Nyac i les xemeneies de les bòbiles

Una de les indústries punteres de L'H entre final del s. XIX i principi del s. XX era la producció de ceràmica i de terrissa, que va omplir de bòbiles la ciutat aprofitant les argiles dels terrenys pròxims al Llobregat. En queden per al record les dues xemeneies del parc de les Planes, que pertanyien a l'empresa Goyta Oliveros, i la que es pot veure al torrent de Can Nyac a prop de l'aqüeducte del s. XIX que transportava aigua per salvar el barranc i dels quals poca cosa se sap. (Torrent de Can Nyac i parc de les Planes.)

HABITATGES ECONÒMICS

Les Cases Barates

Una altra mostra de Puig i Gairalt són les Cases Barates. Eren tres habitatges unifamiliars amb les comoditats. El seu objectiu era sobre plànols-model, amb un preu que preocupava pel problema de la proposta: construcció s

EL CORRENT GATPCAP

D'oficines mo

És conegut com l'edifici GATPCAP. La seva construcció té història. El projecte va ser format per professionals de l'avantguarda i el racionalisme. La construcció exacta ni l'any dels Avis, 12-16.)

habitatges residencials i propietats privades que es confonen enmig del teixit urbà posterior i que la ciutadania no coneix

DESCONEGUT

les quals no reparem, tot i que de ben segur hem passat per davant més d'una vegada. Fem un recorregut per algunes d'aquestes construccions

CS

Modernistes de la rambla de Just Oliveras

de Gairalt, que va construir en propietat en l'època de joventut. Els edificis familiars (avui només en queden dos) d'estil modernista i totes les finestres i balcons. El seu objectiu era mantenir l'estil residencial de la rambla però construir amb materials de baix cost i en parcel·les reduïdes. L'arquitecte va aplicar el lema de l'habitatge a les ciutats i aquesta va ser la seva primera obra. Els edificis són senzills però d'aparença alegre. (Rbla. de Just Oliveras, 77-79.)

Modernistes a equipament públic

del Casal d'Avis i l'Hotel d'Entitats de Santa Eulàlia però aquesta és un dels pocs exemples del corrent arquitectònic GATCPAC, de la dècada de 1930 durant la Segona República i inspirats en el racionalisme constructiu. Aquest edifici, del qual no es coneix la data de construcció, era destinat a les oficines d'una antiga fàbrica d'olis. (Plaça

ELS PASSADISSOS

Els habitatges de renda de l'actor Jaume Borràs

Aquestes construccions del 1923 dissenyades per Ramon Puig i Gairalt responien a un encàrrec de l'actor Jaume Borràs que amb els estalvis havia comprat uns terrenys a la Torrassa on va construir una vintena de casetes de planta baixa i pocs metres quadrats, algunes amb porta al carrer i altres als passadissos interiors, perquè cada mes li rendissin uns 300 duros amb què poder viure. Aquest tipus d'habitatge estava destinat a les classes obreres que buscaven feina a la ciutat i a Barcelona. (C. del Progrés, 146-152.)

JOIES AMAGADES

Can Samsó, record viu del passat agrícola de L'H

El frondós jardí amaga una masia construïda a principi del segle XIX i que és una residència privada. La va fer construir un veí del barceloní barri de les Corts que treballava al camp, el besavi de l'actual propietari. Inicialment estava rodejada de terres de conreu, però, amb la construcció dels Blocs Ciutat Comtal, la família es va veure obligada a vendre-les i quedar-se només amb la masia i l'hort, avui jardí. El propietari ha mantingut l'esperit agrícola de la finca. (Avinguda del Carrilet, 174-186.)

El debat sobre el Pla de protecció

L'actual Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic de L'Hospitalet data de 1987 i ha estat revisat en diverses ocasions, la darrera el 2001. Ara s'inicia un nou procés per actualitzar-lo i adaptar-lo a la nova realitat de la ciutat, uns treballs que haurien de realitzar-se en el termini d'un any. Alguns — com el grup municipal d'ERC i l'Associació per la Defensa del Patrimoni de L'Hospitalet Perseu — demanen ampliar-lo i introduir més edificis i també béns mobles i patrimoni immaterial. L'últim any l'enderroc d'edificis d'interès però no protegits ha reobert el debat. Es tracta d'una construcció de l'època agrícola del carrer de Muns de Santa Eulàlia i una altra al número 80 del carrer Major. En aquest cas, sí que es va fer un procés de documentació arqueològica i es va demanar custodiar al Museu de L'Hospitalet elements d'interès. També es va enderrocar l'antic edifici El Coro del carrer del Baró de Maldà, de propietat privada i molt malmès per recuperar-lo. L'edifici rebia aquest nom perquè el van construir els integrants d'una coral i va servir com a seu social d'aquesta entitat. A més, va ser utilitzat pel sindicat CNT durant la Guerra Civil i es va fer servir com a centre de reclutament. El Ple va acordar instal·lar una placa al carrer del Baró de Maldà que recordés El Coro i es va fer una exposició sobre la seva història al Museu l'estiu passat. Pròximament desapareixerà l'antic Baró Deportivo de la rambla de Just Oliveras, no catalogat i de propietat privada. Aquestes construccions tenen un valor històric però no arquitectònic.